

■ article

REVISTA D'HISTÒRIA DE LA FILOSOFIA CATALANA,
Número 4, 2012 | Print ISSN 2014-1572 / Online ISSN 2014-1564
DOI 10.2436/20.3001.02.65 | P. 139-148
Data de recepció: 11/10/2011 / Data d'admissió: 12/12/2011
<http://revistes.iec.cat/index.php/JOCIH>

L

La influència de l'estètica francesa sobre Francesc Mirabent

Jordi Carcasó

Facultat de Filosofia. Universitat Ramon Llull
jordicarcaso@hotmail.com

resum

Sovint s'ha parlat de la importància de la filosofia anglesa i escocesa en la filosofia catalana, però en canvi, creiem que s'ha parlat poc d'una altra influència més propera: la filosofia francesa. En concret, l'estètica de Francesc Mirabent s'establirà en una intensa relació amb els professors de la Universitat de la Sorbona, a partir dels quals podrà entrar en el debat estètic europeu. A grans trets, hem volgut constatar els vincles temàtics que ens permeten agrupar els principals estetes francesos de principis del segle XX amb Francesc Mirabent.

paraules clau

Francesc Mirabent, estètica francesa.

La persona

Francesc de Paula Mirabent i Vilaplana nasqué el 21 de novembre del 1888, a Barcelona, en el si d'una família modesta. Per aquest fet, la seva joventut fou marcada per l'esforç per mantenir i millorar l'economia familiar, cosa que aconseguí creant la seva pròpia empresa d'importació de productes farmacèutics.

Ara bé: l'empenta que demostrà en l'àmbit laboral va ser paral·lela a la vocació intel·lectual que mai no va abandonar. El 1907 començà a col·laborar com a articulista en diversos diaris de tendència republicana i liberal, com ara *El pueblo*, *El radical*, *La unión republicana*, *El liberal*, fins que a partir del 1911 començà a canviar de registre, abandonant el periodisme i començant a escriure diverses novel·les, gairebé totes de caràcter sentimental.

El 1916 Mirabent obtingué el títol de batxillerat, i això li permetrà entrar a la Universitat de Barcelona, on rebrà el mestratge principal de Jaume Serra Hunter. A partir d'aquest moment s'iniciarà en l'estudi de la filosofia «del

sentit comú», elaborant la seva tesi doctoral en aquest sentit: *La estètica anglesa del segle XVIII*¹. A partir d'aquest moment, Mirabent se sentirà sempre vinculat a «l'Escola de Barcelona», i iniciarà la seva etapa més fructífera com a professor a la Universitat de Barcelona, al costat d'altres professors com ara Pere Font i Puig, Joaquim Xirau, els germans Carreras i Artau, Gomà...

En l'estètica de Francesc Mirabent hem pogut trobar diversos vincles amb els estetes francesos del final del segle XIX i l'inici del segle XX. Particularment, a partir del moment que el doctor Mirabent intensificà els seus viatges a París. Aquests viatges els aprofità per entrar en contacte amb els estetes de la Universitat de la Sorbona, gràcies als quals pogué estar informat del debat estètic europeu.

Entre aquests estetes francesos destaquen Victor Basch, que fou el primer Catedràtic d'Estètica de la Sorbona, i Charles Lalo, que fou el seu successor en la càtedra, a més d'altres professors com ara Raymond Bayer o Étienne Souriau.

Hem dividit aquests vincles en tres punts, que ens permeten agrupar aquests estetes francesos de principis del segle XX i veure com poden configurar entre si una unitat, en la qual hi podríem incloure el mateix Francesc Mirabent.

Vinculació personal i acadèmica

Existí un constant intercanvi intel·lectual entre aquests filòsofs francesos i Mirabent. En el llegat d'aquest, dipositat a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, es conserven 88 cartes de la correspondència que mantingué amb Raymond Bayer i 15 de la que mantingué amb Charles Lalo. Si tenim present la possibilitat que algunes cartes s'hagin perdut i els impediments que van suposar la Guerra Civil del 1936-1939 i la Segona Guerra Mundial, a més del fet que els mitjans de comunicació de l'època feien necessari un major temps d'espera en el transport, ens trobem amb una relació epistolar pràcticament ininterrompuda durant vint anys.

- A) Entre els papers del llegat es troba abundant documentació acadèmica sobre els diversos cursos d'estètica que es realitzaven a la Universitat de la Sorbona, amb temaris, conferències i, fins i tot, resums de llibres, que seran utilitzats posteriorment per Mirabent com a base de les seves classes a la Universitat de Barcelona.
- B) El 1924, Victor Basch aconsella per carta a Mirabent de seguir investigant els estetes anglesos del segle XVIII, com a precursors del pensament kantian. Aquesta orientació serà particularment rellevant, perquè ens trobem en plena etapa de formació de Mirabent, i veurem com

aquest seguirà exactament els passos indicats per Basch. De fet, aquesta és la línia d'investigació que seguirà en el seu principal llibre: *De la Bellesa*, publicat l'any 1936².

- C) El 1927 es publica a París un article sobre el seu llibre *La estètica anglesa del segle XVIII*, en la *Revue d'Histoire de la Philosophie*³, evidenciant no només un simple contacte amb la intel·lectualitat de París, sinó fins i tot un cert reconeixement de la seva obra.
- D) El 1937, Mirabent presenta en el IX Congrés Internacional de Filosofia de París una comunicació titulada «Les valeurs esthétiques et le jugement du goût». Seguidament, assistirà al II Congrés Internacional d'Estètica, també celebrat a París, on parlarà de «Vérité et réalité dans l'expérience esthétique». Cal destacar el fet que presenti les seves comunicacions en llengua francesa.
- E) El mateix any 1937, serà nomenat membre del Comitè permanent dels Congressos Internacionals d'Estètica i Filosofia de l'art. Van ser precisament Charles Lalo i Raymond Bayer els qui el van proposar.
- F) El 1948, va ser nomenat membre del Comitè administratiu de L'Institut Internacional de Philosophie, amb seu a París, i delegat a l'Estat Espanyol de la revista *Bibliographie de la Philosophie*⁴. Participarà també en el X Congrés Internacional de Filosofia d'Amsterdam, on presentà la comunicació: «L'Esthétique et l'Humanisme»⁵.
- G) El 1949, assisteix al Congrés de Societats de Filosofia de Llengua Francesa a Neuchâtel.
- És interessant que Mirabent acudís a aquest Congrés, perquè significa que era prou considerat com per convocar-lo, com una veu més, en el conjunt de filosofia produïda en llengua francesa.
- H) El mateix any acudeix a la *Goethe Veranstaltungen*, que té lloc a Frankfurt, en representació de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

---

2 FRANCESC MIRABENT, *De la bellesa*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1936.

3 *Revue des livres. Revue d'Histoire de la Philosophie* (1927), p. 465.

4 Revista creada per l'Institut Internacional de Philosophie (I.I.P.) després del Congrés dedicat a Descartes.

5 F. MIRABENT, «La Estètica en el X Congreso Internacional de Filosofia», *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*, Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto Luís Vives de Filosofia, 1957, Vol. I, p. 339-348.

I) Finalment, cal recordar que fou també membre de l'American Society for Aesthetics, amb seu a Cleveland (Ohio).

Tot plegat, fa la impressió que Mirabent acabà assumint en l'àmbit de l'estètica més responsabilitats institucionals i representatives a fora de l'Estat Espanyol, i particularment a França, que no pas a dintre.

Referents filosòfics francesos

Mirabent citava constantment en els seus escrits autors francesos, que demostrava conèixer força bé i dels quals afirmava haver-ne rebut fecundes suggestions: Ribot, Jouffroy, Delacroix, Maine de Biran...

Mirabent, per exemple, seguirà explícitament el seu concepte d'emoció de Ribot:

«L'emoció –escriví– creiem que és una forma afectiva compresa dins la classificació general del sentiment –al costat del plaer i el dolor, de les inclinacions i de les passions, i caracteritzada per un moviment psicològic brusc, inesperat i intens; en definitiva, la versió de Ribot.»⁶

A més, Ribot fou un gran coneixedor dels estudis sobre el sentiment⁷ i sobre els filòsofs de l'*Einfühlung*⁸, que Mirabent tractà de manera extensa en el quart capítol del llibre *De la bellesa*, que titulà «Del sentiment estètic»⁹.

D'altra banda, Mirabent citava la consideració de Delacroix del sentiment com a quelcom molt superior al plaer sensorial, en la mesura que abandona el somatisme i s'espirtualitza¹⁰. A més, també tractarà el joc com a finalitat sense fi¹¹, tal com ja havia fet Delacroix. I, fins i tot, publicarà posteriorment un estudi exhaustiu sobre aquest autor. Estudi que titulà «Delacroix, o la inquietud de lo estético»¹².

---

6 F MIRABENT, *De la bellesa*, p. 136.

7 Theodule RIBOT, *La Psychologie des Sentiments*, París: Libraire Felix Alcan, 1922.

8 Theodule RIBOT. *La Psychologie allemande contemporaine (1879)*, París: Ed. L'Harmattan, 2003.

9 F MIRABENT. *De la bellesa*, p. 101.

10 *Ibidem.*, p. 155.

11 *Ibidem.*, p. 112.

De Main de Biran, n'extreu la necessitat de limitar el sensualisme i de considerar el subjecte com una «entitat substancial», enlloc de veure'l només com l'element intermedi entre la sensació i l'absolut metafísic. També sobre aquest autor va publicar un estudi: «La estetica en la metafísica de Maine de Biran»¹³.

Un dels moments més reveladors, pel que fa a la seva tendència intel·lectual, és el punt en el qual ens indica aquells que considera el referents immediats de la seva teoria sobre la «simpatia». Primerament, destaca Jouffroy, que relaciona amb Maine de Biran:

«Aqueixa branca, que en els seus orígens hem vist que se'ns presenta indiferenciada, com una disposició general de l'ànima, repetim, adquireix una primera diferenciació en Jouffroy, psicòleg francès del primer terç del segle XIX que l'any 1826 professa a París un curs d'Estètica, en el qual afirma que el sentiment de la simpatia és el sentiment estètic fonamental. Jouffroy és un dels homes més il·lustres de l'escola de Royer-Collard i, consegüentment, ha rebut la influència de la filosofia escocesa, que nua la valor investigadora de l'anàlisi psicològica amb el valor normatiu de les doctrines espiritualistes d'on arrenquen les més pures essències morals. A més, Jouffroy es troba amb la teoria metafísica de Maine de Biran, i això li referma el seu sentit espiritualista, concretat en la distinció de la Psicologia i la Fisiologia i en el criteri que el jo és conegut directament per l'activitat de la consciència.»¹⁴

Aquesta tendència espiritualista, molt fructífera a França, serà també una de les característiques de l'estètica de Mirabent i, de fet, serà també comuna als diversos membres de l'Escola de Barcelona.

I, finalment, encara caldria assenyalar que molts dels autors citats per Mirabent –de Descartes¹⁵ a Bergson¹⁶– pertanyen a la tradició filosòfica francesa.

---

losóficos, Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto Luís Vives de Filosofía, 1957, Vol. I, p. 71-77.

13 F. MIRABENT, «La estetica en la metafísica de Maine de Biran», *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*, Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto Luís Vives de Filosofía, 1957, Vol. I, p. 221-247.

14 FRANCESC MIRABENT, *De la bellesa*, p. 121.

15 Citat en *De la bellesa* fins a 9 vegades. Vegeu l'índex d'autors, p. 299.

16 «A propósito de Bergson», *Estudios Estéticos y otros ensayos filosóficos*, Barcelona: Consejo Superior de Investigaciones científicas. Instituto Luís Vives de Filosofía, 1957, Vol. I, p. 278-287.

Coincidència temàtica

En un primer moment, Mirabent estudià els estetes de la Gran Bretanya per a elaborar la seva tesi doctoral¹⁷. Però també molts estetes francesos havien pres com a referents dels seus estudis els estetes britànics. Des d'aquest punt de vista, el fet que Mirabent s'iniciés en el camp estètic a partir de la filosofia britànica, seria una característica que, en lloc de separar-lo, l'acostaria a un conjunt considerable d'estetes francesos al qual pertanyien els seus mestres o els mestres dels seus mestres.

Victor Basch s'havia encarregat de traduir diverses obres dels filòsofs alemanys sobre les teories de l'*Einfühlung*, introduint a França les noves tendències de l'estètica germànica, cosa que aprofitarà Charles Lalo per a ampliar la seva perspectiva estètica i, de retruc, aprofitarà també el mateix Mirabent.

Trobem una coincidència en l'explicació de l'*Einfühlung* com a identificació, seguint les pautes de Volkelt i Lipps, que ja havia aportat Basch abans de Lalo i aquest abans de Mirabent.

«Lipps –escriví Mirabent– assenyalava dos elements primordials i irreductibles de l'*Einfühlung*: a) l'instint d'imitació de moviments i actituds alienes, de persones o de coses i b) la connexió innata i recíproca entre els estats de consciència i les modificacions orgàniques. És doncs, un enllaç entre la teoria clàssica de la imitació i les teories modernes de l'emoció, les quals tenen una bona part d'influència en la teoria de l'*Einfühlung*. De tal manera és així, que Volkelt i Lipps s'esforcen a remarcar la preponderància dels elements afectius sobre els intel·lectuals, i sobretot en separar l'*Einfühlung* de tota possible confusió amb l'associació, amb la representació i amb l'anàlisi o l'observació introspectiva; i en canvi assimilar-la a un goig, a un plaer, a una fruïció, que els porta a dir que 'la bellesa és la nostra vida identificada amb l'objecte' [...].»¹⁸

Lalo havia escrit:

«Le contenu propre de mon *Einfühlung* esthétique c'est l'ensemble de mon état intérieur, ou la manière d'être de mon attitude interne, d'où émane chacun des actes de ma volonté et de mon activité. Ou, plus brièvement : il consiste dans la personnalité que je vis dans l'objet perçu avec lequel j'identifie mes états affectifs... Je les vis doublement: en lui, en moi; c'est une identification.»¹⁹

I també:

---

17 FRANCESC MIRABENT, *La estètica anglesa del segle XVIII*, Barcelona: Editorial Cervantes, 1927.

18 F. MIRABENT, *De la bellesa*, p. 123-124.

19 CHARLES LALO, *Les sentiments esthétiques*. París: Félix Alcan Éditeur, 1910, p. 68.

«Une foule d'œuvres de la plus grande valeur ont été consacrées dans les dernières années à l'analyse de cette idée. Les plus importantes sans contredit sont la récente Esthétique de Lipps, et le Système de l'Esthétique, de Volkelt.»²⁰

Mirabent i Lalo coincideixen també en les crítiques a la escassa claredat definitòria. No n'hi ha prou d'especificar allò que no és l'*Einfühlung*, ni podem estar satisfets amb definicions generalistes, o plenes de vaguetats com les que fan Volkelt i Lipps. Si no som capaços de trobar definicions positives –no fetes únicament a partir de la negació d'altres termes–, l'explicació quedarà incompleta.

En aquest sentit, Mirabent va escriure:

«Les definicions negatives que Volkelt i Lipps ens donen de l'*Einfühlung* (I, no és associació; II, no és la percepció; III, no és la intuïció; IV, no és un moviment somàtic imitatiu ni reflex; V, no és la mera imitació o representació), poden ésser entesos i fins i tot acceptats. Però les definicions positives, són complicades, plenes de salvetats i d'incisos, i condueixen inevitablement a la confusió i a l'obscuritat.»²¹

I en *Les sentiments esthétiques* de Lalo trobem aquests fragments:

«Or, en réalité, il n'y a de valeur esthétique que dans ces tous complexes qui engagent toute notre personnalité intime. L'*Einfühlung* n'est donc pas une association.»²²

«Cette imitation intérieure, mais qui ne suppose nul modèle ; -ce symbole, mais qui ne représente que celui qui la pense ; - cette extériorisation de notre sensibilité qui crée en nous une sensibilité nouvelle dont nous serions incapables sans elle ; -cette exaltation et cette profondeur de la vie affective qui exclut les plus exaltées et les plus profondes des impulsions sensibles, comme celles de l'instinct sexuel ; -qui se produit même lorsqu'elle est physiologiquement impossible, comme lorsque les hommes sont censés éprouver des sentiments féminins et les femmes des impulsions toutes masculines ; -cette identité enfin dont les deux termes se distinguent et s'opposent à la fois, et qui est si bien réciproque, que dans les résultat el ne doit plus rien rester de propre à chacun deux êtres, bien qu'elle soit l'exaltation suprême de leur individualité, -c'est l'éternel «je ne sais quoi» chargé faute de mieux d'expliquer tous les faits.»²³

En els escrits de Mirabent són també nombroses les cites de l'obra de Lalo i les referències directes a aquest autor francès:

---

20 *Ibidem* p. 54-55.

21 F. MIRABENT, *De la bellesa*, p. 125.

22 Charles LALO, *Les sentiments esthétiques*, p. 60.

23 *Ibidem*, p. 82-83.

«Lalo diu amb sinceritat i agudeses que quan hom aborda l'estudi de l'*Ein-fühlung* hom creu tenir-li una noció clara; però que a mesura que hom avança en el seu estudi, aqueixa noció esdevé confusa i contradictòria.»²⁴

«Pel que fa referència als sentiments estètics, Th. Ribot i Ch. Lalo han escrit notables monografies que permeten d'orientar històricament i doctrinalment aquest problema. Però en el punt concret de la simpatia, ens trobem davant un fet que depassa el camp estricte de la vida sentimental. D'una banda, hem vist que els orígens de la simpatia provenen de tendències morals i de moviments afectius recòndits i semiinstintius; d'altra banda, els més qualificats comentadors de la simpatia introdueixen elements intel·lectuals que fan encara més complex i més difícil de definir aquest sentiment general anomenat «simpatia».²⁵

«Remarquem, en primer lloc, l'exactitud de Ch. Lalo en acusar la teoria de l'*Ein-fühlung* d'ésser un primer pas cap al misticisme [...].»²⁶

«Els sentiments estètics, minuciosament estudiats per tots els esteticistes —i notablement per James Sully, per Victor Basch i per Charles Lalo [...].»²⁷

I, fins i tot, hem trobat també una coincidència en l'ordre d'exposició temàtica de determinats conceptes: Mirabent, per exemple, situa el tema del joc i de l'instint sexual dins el tema del plaer estètic, seguint el mateix ordre en què ho fa Lalo a *Les sentiments esthétiques*, capítol III («Le pensée esthétique proprement dite: Les sentiments esthétiques»), on parla del joc²⁸, i el Capítol IV («La conscience Esthétique»), on parla de l'instint sexual²⁹.

L'ordre expositiu dels primers capítols de Mirabent («De l'Estètica, disciplina filosòfica») coincideix metodològicament amb els de Basch («El mètode i el sentiment»), abans d'entrar tots dos en l'estudi sobre la crítica del judici kantian: Basch titularà els capítols posteriors «Judici reflexiu teòric» i «Judici reflexiu estètic»³⁰, que Mirabent resumirà amb un capítol anomenat «Del judici estètic».

---

24 F MIRABENT, *De la bellesa*, p. 123.

25 *Ibidem*, p. 122.

26 *Ibidem*, p. 126.

27 *Ibidem*, p. 156 -157.

28 Charles LALO, *Les sentiments esthétiques*. París: Félix Alcan, Éditeur, 1910, p. 187.

29 *Ibidem*, p. 239.

30 Victor BASCH, *Essai critique sur l'Esthétique de Kant*, Milton Keynes: Kessinger Publishing, 2010, p. 108 i 151 respectivament: «Le jugement réfléchissant théorique» i «Le jugement réfléchissant esthétique».

En aquest context estètic de la primèria del segle XX a la Sorbona, hi trobem anticipada, també, una de les definicions que considerem més genuïnes de Mirabent, quan defineix el sentiment com a «energia substancial de l'ànima»³¹.

Lalo ja ha definit el sentiment com a «energia»:

«Bien des synonymes peuvent exprimer cette irradiation indéfinie d'une source d'énergie intense dans tout notre être ; et les théoriciens les ont multipliés à plaisir : spontanéité de la vie, jeu harmonieux des facultés, expansion de notre personnalité, libre développement de l'imagination créatrice : aucune de ces formules ne l'épuise toutes en approchant»³².

Aquesta concepció del sentiment com a energia que utilitza Mirabent és, per tant, molt propera a les nocions de l'*énergie* francesa. Malgrat la originalitat en l'ús d'aquests termes dins de l'Escola de Barcelona, veiem com el podem trobar anticipat en diversos estetes francesos com ara Lalo, Ribot, Bergson, Jouffroy, Lamennais...

Sense negar l'originalitat a Francesc Mirabent, el qual creà la pròpia definició i la desenvolupa al llarg de diversos capítols, sembla clar que la consideració del sentiment com a energia era justament un dels temes de debat d'aquests estetes francesos. Dins d'aquest corrent d'estudi sobre el sentiment, ell prendrà la direcció subjectivista que ha conegut en els comentaris sobre Kant de Victor Basch. D'una banda, ja coneix les investigacions germàniques de l'*Einfühlung*, i ara, d'altra banda, coneix el treball sobre la darrera de les crítiques kantianes, que li permet mantenir l'atuell espiritual en què situar la bellesa, la veritat, la bondat i seguir el matís espiritualista comú tant a l'Escola de Barcelona com a diversos estetes francesos.

Podem dir, per tant, que Mirabent arriba al debat europeu sobre el judici kantianà a partir de les traduccions i interpretacions franceses, principalment de Lalo i Basch. Però no només hi ha similitud en el punt d'arribada. De moment hem vist com comparteixen molts referents i una similitud temàtica. Posteriorment, quan Lalo i Basch situen Mirabent en el debat estètic de les teories de l'*Einfühlung*, aquest redescobreix el tema del sentiment que ja havia treballat en l'estudi sobre els filòsofs anglesos i ho enriquirà amb les teories de Lalo, coincidint, fins i tot, en moltes de les crítiques, argumentacions, vocabulari o cites explícites.

Amb aquest treball no volem pas posar en dubte la identificació de Mirabent amb l'Escola de Barcelona (de la qual ell mateix havia professat «afi-

---

31 F. MIRABENT, *De la bellesa*, Dins del capítol IV «Del sentiment estètic», punt VIII «Del sentiment com a energia substancial de l'ànima», p. 101.

32 Charles LALO, *Les sentiments esthétiques*, p. 153.

liació»), ni negar l'empremta de la filosofia britànica, ni molt menys desvirtuar la tasca que Mirabent realitzà a partir del 1939 a la Universitat de Barcelona, per tal de revitalitzar l'assignatura d'estètica, així com la col·laboració posterior amb diversos col·legues peninsulars. Però sí que veiem en Mirabent un intel·lectual que va adquirint un discurs estètic propi a partir del referent dels estetes francesos, amb els quals col·laborarà durant gairebé tota la seva vida acadèmica, exercirà càrrecs de responsabilitat, mantindrà un contacte permanent, i a través seu, durà a terme un procés d'internacionalització de l'estètica feta a Barcelona, com mai no s'havia produït.